

Türk Çocuklarının Misyonerliğe Bakışı

Ahmet Faruk KILIÇ, Yard. Doç. Dr.

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Atıf- Kılıç, A. F. (2006). Türk çocuklarının misyonerliğe bakışı. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4 (12), 83-108. © Değerler Eğitimi Merkezi

Özet- Misyonerlik, Hıristiyanlığın ilk dönemlerinden günümüze kadar var olan bir olgudur. Öyle görülüyor ki, bundan sonra da var olacaktır. Misyonerlik tarihi, dini, sosyal, siyasal ve kültürel süreçlerle yakından ilgilidir. Misyonerliğin İslâm dünyası ve Türkiye'deki genel algılanışı onun basit bir din anlatma faaliyetinin sınırlarını aştığı şeklindedir. Bu kavramın ilköğretim seviyesindeki çocuklarımıza anlatılması çok önemlidir. Bu konu, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi müfredatı içerisinde 7. sınıf, VII. ünitenin bir alt başlığında yer almakta ve misyonerlik hakkındaki bilgiler birkaç paragraf içerisinde ifade edilmektedir. Bu bilgileri okuyan öğrenciler belli oranda bilgileneceklerdir. Özellikle bütün dinleri yaymanın bir çeşit misyonerlik olduğu vurgusu, birçok çocuğu "İslâmiyet'i yaymak da bir misyonerliktir," sonucuna götürebilmektedir. Oysa Türkiye'deki ilahiyatçıların çoğuna göre misyonerlik ile Müslümanların dinlerini anlatma faaliyeti olan "tebliğ" birbirinden çok farklı kavramlardır. Bu ve benzer kavram kargaşasına düşmemek için, çocuklara misyonerliği anlatan metinlerin çok dikkatli bir şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler- Misyonerlik, Misyoner, Sömürge, Tebliğ, Küreselleşme, AB Süreci.

Giriş

Gerek kullandıkları metotlar, gerekse siyasetle olan yakın ilişkileri yüzünden misyonerler sürekli kuşkuyla karşılanmışlardır. Günümüzün Batılı kaynakları da misyonerlerin, özellikle sömürgecilik dönemlerinde, bağlı oldukları ülkelerin siyasi hedefleriyle ortak hareket ettiklerini kabul etmektedir. Bu dönemlerde misyonerler, büyük kongreler düzenleyerek

ülke ve kıtaları nasıl Hıristiyanlaştıracaklarını enine boyuna tartışmışlar, stratejiler geliştirmişler ve alınan kararları uygulamaya çalışmışlardır. Çok güçlü geleneklere dayanan misyonerliğin günümüzde bittiğini ya da önemini yitirdiğini savunmak isabetli olmasa gerektir.

2000’li yıllardan itibaren Türkiye’de misyonerlik tartışmaları yeniden hız kazanmıştır. Esasen bu tartışmalar Osmanlı’nın son dönemleri ve Cumhuriyet’in ilk yıllarından beri var olmuştur. Gerek AB süreci, gerek küreselleşme ve gerekse diğer faktörler, misyonerliği günümüzün temel tartışma alanlarından birisi haline getirmiştir. Tarihi süreçte Türkiye’de misyonerliğe nasıl bakılıyordu? Bu bakışın günümüze ve özellikle çocuklara yansımaları ne şekildedir? Bu makalenin ana hedefi, söz konusu soru ve sürece seçilen örneklem çerçevesinde nesnel cevaplar aramaktır.

Bu çalışma, belirlenen sınırlar çerçevesinde misyonerlikle ilgili nitel ve nicel verilerden hareketle nesnel sonuçlara ulaşmayı hedeflemektedir. Çalışmanın teorik kısmında, Türkiye’de geleneksel misyonerlik anlayışını tespit etmeyi amaçlayan dokümantasyona dayalı bir çerçeve çizilmiştir. Ampirik kısım da ise bir anket yer almaktadır. Bu anketin evreni, Türkiye’de ilköğretim 6, 7. ve 8. sınıf öğrencileridir. Ancak bu kadar geniş bir evreni tamamen incelemenin güçlüğü ortadadır. Bunun için 2006–2007 eğitim-öğretim döneminde İstanbul, Sakarya ve Eskişehir illerinde tesadüfi örnekleme yöntemiyle 6 okul ve 25 derslikte 1009 öğrenciye, Likert ölçeğine göre hazırlanan bir anket uygulanmıştır. Burada yaygın anket tekniğinden biraz farklı olarak; yazılı bir metnin öğrenciler üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Önce, öğrencilere misyonerlik hakkında bilgileri olup olmadığı sorulmuş ve verdikleri cevaplar tespit edilmiştir. Ankette açık uçlu bir soru da sorulmuş ve bu soruya cevap veren bazı öğrencilerin dikkat çekici ifadeleri kategorize edilmiştir. Daha sonra, öğrencilere Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitaplarındaki “Misyonerlik” başlığı altındaki bilgiler okunmuş ve buradan anladıklarına göre anket sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Bu çerçevede, Milli Eğitim Bakanlığı’nca onaylanan kitaplardaki üç farklı misyonerlik metni kullanılmıştır. Anket formlarından 993 adedi değerlendirilebilmiştir. Değerlendirmede SPSS programından yararlanılmış, buradaki tabloların çok uzun olması sebebiyle sonuçlar manüel olarak *word* şekline aktarılmıştır. Genel sonuç ve öneriler kısmında da mümkün olduğunca objektif sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Kavramsal Çerçeve Misyonerlik

Misyonerlik kelimesi Hıristiyan geleneğinde resmi kilise teşkilatı ya da herhangi bir Hıristiyan cemaati tarafından Hıristiyan mesajını ve dinini yaymak amacıyla özel olarak yetiştirilen ve bu çerçevede özellikle Hıristiyanlık dışı toplumlarda görevlendirilen kişi anlamına gelmektedir. Böyle kişilerin oluşturduğu harekete ise misyonerlik adı verilmektedir (Harman, 2004: 29). Hıristiyan kültür ve geleneği ile özdeşleşmiş olan misyonerlik, basit bir din yayma faaliyeti değildir. O, başta İslâm'ın olmak üzere, Budizm ve Hinduizm gibi diğer dinlerin kendini anlatma faaliyetinden çok farklıdır (Gündüz, 2005: 18).

Misyonerliğin siyasetle olan ilişkileri hep tartışılmıştır. Misyonerliğin Orta Çağ boyunca elde ettiği başarıların altında dönemin imparatorluklarının olduğu bir gerçektir (Gündüz, 2005: 52). Misyonerlerin amacı yalnızca insanları Hıristiyanlaştırmak değildir; amaç Batılı Hıristiyan devletlere daha kolay sömürecekleri veya çıkarları yönünde kullanacakları ülkeler ve topluluklar kazandırmaktır (Karaman, 2005).

Misyonerliğin siyasetle ilişkileri, günümüzde Batılı sosyal bilimciler arasında da tartışılmaya devam etmektedir. Bu bağlamdaki en dikkat çekici teorilerden birisi, İngiliz İmparatorluğu ve misyonerlik ilişkileridir. Buna göre, Hıristiyan misyonerliğinin büyümesi ile imparatorluğun inkişaf etmesi, misyonerliğin hız kaybetmesiyle imparatorluğun çözülmesi arasında çok yakın bir ilişki kurulmaktadır. Tarihi süreçte bu evreler birbirine denk gelmiştir. Bu durum, bilhassa imparatorluğun deniz aşırı memleketlerinde çok net bir şekilde gözlenmiştir. Örneğin, 1790–1914 dönemi modern misyonerlik hareketlerinin büyük sıçrama kaydettiği bir zaman dilimidir ki, aynı dönem bütün Batı Avrupa ve Atlantik dünyada İngiliz imparatorluk arzularının genişleyerek zirve noktasına ulaştığı dönemdir. 1970 ve 1980'lerde basılan genel tarih çalışmalarında bu ilişki ve problem geçiştirilmiştir. Örneğin *The New Cambridge Modern History*, isimli eserde denizaşırı misyonerlik faaliyetlerine kısaca temas edilmiştir. Burada misyonerlerin çalışmalarının imparatorluğun genişlemesine olan katkılarına çok az ve açıklama yapmadan yer verilmiştir. Bu kaynaklarda, misyonerliğin zayıflaması da sadece genel dini problemler bağlamında ele alınarak, Avrupa toplumunda dünyevileşmenin güçlenmesiyle izah edilmiştir (Porter, 2004: 1,2). 19. Asırda İngiltere, Müslümanlar üzerinde en büyük hâkim güç olarak ortaya çıkmıştır. Onlar üzerinde diğer kolonilerden çok daha fazla kültürel ve ekonomik etki oluşturmuştur. Bu gelişmeler

kaçınılmaz şekilde İslâm ülkelerinde Evangelik misyonerlik hareketlerini kuvvetlendirmiştir (Porter, 2004: 211).

19. asrın sonlarına doğru İslâmiyet, misyoner dinamizmini tehdit eden bir güç olarak görülüyordu. 1890'larda sadece misyonerler değil diğer insanlar da "Müslüman Tehdit" den bahsediyor, bunu "Sarı Irkın Tehdidi" ile kıyaslıyordu. Bu dönemde Evangelik misyonerler bu probleme odaklandılar ve daha çok bu sorunu tahlil eden büyük kongreler düzenlediler. Bunlar 1906'da Kahire'de, 1910'da Edinburg'da ve 1911 yılında da Lucknow'da yapıldı. Pan-Anglican ve Dünya Misyoner Kongresi şeklinde cereyan eden bu toplantılarda İslâm problemine büyük önem verilmiştir. İslâm dünyasını siyasi ve sosyal yönden tahlil eden bu kongrelerde şu iki konu öne çıkmıştır: Birincisi, İslâm dünyasında büyük bir kargaşa vardır. İkincisi, misyonerlik açısından Afrika'ya öncelik verilmelidir. İslâm dünyasında, daha önce hiç bu kadar siyasal, sosyal ve manevi kargaşa ortamı yaşanmamıştır. Bu ortam misyonerlere yeni dayanışma ve arkadaşlık imkânları sunmaktadır (Porter, 2004: 293, 294). Bu kongrelerdeki raporlar günümüzde hala tartışılmakta ve karşılaştırmalı olarak neşredilmektedir (Bkz. Porter, 2003: 58-84).

Misyonerlik faaliyetleri değişik şekillerde günümüzde de devam etmektedir. Onların siyasetle olan ilişkileri hala çok tartışmalıdır. Bazı yorumlara göre, son zamanlarda gündeme gelen "Büyük Ortadoğu Projesi" ile misyonerlik arasında bir bağın olabileceği ihtimali, yabana atılmamalıdır. Aynı şekilde yine son zamanlarda sıkça tartışılan "Dinler Arası Diyalog" kavramı da misyonerliğin yeni bir yöntemi olarak değerlendirilebilir (Küçük, 2004: 48,64). Bununla birlikte konunun uzmanlarına göre, Müslümanlar diyalogdan kaçmamalı ancak, diyalog eşit şartlarda ve yetkin kişilerce yürütülmelidir (Harman, 2004: 36). İslâm'ın sahip olduğu tevhit inancı gereği diğer inanç sistemleriyle yüzleşmekten, onlarla karşılaşmaktan ve diyalog kurmaktan çekinmesi veya korkması için hiçbir neden yoktur (Gündüz, 2005: 28). Çoğulcu bir dünya, aşırı dünyevileşme ve Müslüman ve Hıristiyanların dünya nüfusunun yarısını oluşturması kaçınılmaz bir şekilde farklı din mensuplarını diyalog içinde yaşamaya itmektedir. Fakat dinler arası diyalog dünyadaki mevcut kötülükleri ortadan kaldırma konusunda dinler arası işbirliğine dönüşmelidir (Köylü, 2001: 136,165).

Misyonerlik ile tebliğ birbirinden çok farklıdır. Çünkü İslâm'daki tebliğ ve irşat çabalarının temel amacı, İslâmî öğretilerin insanlara duyurulmasıdır. Nitekim Müslümanlar tarihleri boyunca egemenlikleri altındaki diğer

din mensuplarını ne yapıp ne edip Müslümanlaştırmaya çalışmamışlardır. Oysa misyonerlikte ne yapıp ne edip insanların Hıristiyanlaştırılması amaçlanmaktadır (Harman, 2004: 34). Tarih boyunca yapılan uygulamalara bakıldığında özellikle Hıristiyanların yaptıkları misyonerlik faaliyetlerini “tebliğ” çerçevesine sokmak mümkün değildir. Meşru bir din tebliği, eğip bükmeden, aldatmadan, hiçbir şeyi gizlemeden, insanların zaaf ve ihtiyaçlarını istismar etmeden yapılan anlatımdır (Karaman, 2005).

Tarihi ve Sosyal Süreçlerde Türkiye’de Misyonerliğin Algılanışı

18. ve 19. asırda Osmanlı topraklarındaki misyonerlik faaliyetleri daha çok, dönemin büyük devletlerinin Osmanlı üzerinde hâkimiyet kurma ya da nüfuz oluşturma amacıyla paralellik gösteriyordu. Bu dönemde misyonerlik; bütün dünyada sömürgeciliğin bir sonucu olarak tezahür ediyordu. Siyasi amaçlarına ulaşmak için Fransa ve İtalya Katolik misyonerliği; Rusya, Ortodoks misyonerliği; İngiltere, Almanya ve Amerika, Protestan misyonerliği teşvik ediyordu. Misyonerler, Osmanlı’daki Türkleri Hıristiyanlaştırma çabalarında pek başarılı olamayınca, Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan Rum, Ermeni, Maruni ve Dürzi’ler üzerinde yoğunlaşmışlardır. Daha sonraları Arap milliyetçiliğini de teşvik ederek Osmanlı’nın yıkılışı sürecini hızlandırmışlardır. Osmanlı devlet adamları, devletin geleceğini tehdit edici düşman olarak gördüğü bu misyonerleri sorgulayıp yargılamak istediğinde araya büyük devletler girerek buna engel olmuşlardır. Dahası, Osmanlı dönemindeki misyonerler, Türkiye’yi üç farklı misyona ayırarak buralarda açtıkları okul, hastane, yetimhane, çocuk yuvası gibi kurumlarla da kendi amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır (Kocabaş, 2002: 50–120).

1900 yılında İstanbul’daki Ermeni İlk Yardım Derneği, Alman misyonerlik derneğine dönüşmüştür. Merkezin başkanı çalışmaları hakkında şunları söylemiştir: “Haç ile hilal arasındaki mücadele ateşi, ne uzak ülkelerde ne de Asya ve Afrika’daki sömürgelerimizde tutuşmaktadır. Mademki bütün İslâm milletleri, yüzlerini hilafet başkenti İstanbul’a çevirmişlerdir. O halde, sarf edeceğimiz bütün gayretler, bize aradığımızı orada sağlamadıkça hiçbir fayda veremez.” (Uralgiray, 1977: 126,127). Osmanlı hükümeti misyonerliğe karşı açıktan bir siyaset güdemiyordu. Çünkü bunlar dış görünüşte İngiliz, Amerikan, Danimarka ya da Fransız uyrukluydular ve gizlice misyonerlik yapıyorlardı. Osmanlı Devleti’nin uyanıklık ve kontrolüne

maruz kaldıkları zaman, hemen konsolosluklarına sığınıyor; konsoloslar da görünüşte yabancı uyruklu olan bu kimseleri koruyorlardı (Halidi & Ferruh, 1998: 147).

I. Dünya Harbi yıllarında misyoner kurumların çoğu Osmanlı Hükümeti tarafından “güvenlik” gerekçesiyle kapatılmıştır. İstiklal Harbi yıllarında Türkiye’deki varlıklarını sürdüren misyonerler Anadolu’da Amerikan mandası için çalışmışlardır. Cumhuriyet döneminde misyoner okul ve kurumları daha çok “zararlı” olarak algılanmıştır. Türkiye’de medresele-
rin kapanmasından sonra misyoner okulların hepsinin kapatılacağı be-
lentisi vardı. Fakat başta ABD olmak üzere İngiltere, Fransa ve İtalya’nın
araya girmesi üzerine bu okulların bazıları varlıklarını korumuştur. Ayrıca
bu okullar müfredatlarında dini eğitim vermekten vazgeçerek “ahlâki eği-
tim” formülüyle kendilerini korumuşlardır. Buna rağmen bazıları din propa-
gandası yapmaya devam etmiştir. Örneğin bu yıllarda, Bursa Amerikan
Kız Koleji’nde hepsi Türk olan 150 kız öğrenci vardır. Bu öğrencilerden
üçü kendilerine din propagandası yapıldığı iddiasıyla resmen şikâyetçi
olmuş ve yapılan inceleme sonunda öğrencilerin Hıristiyanlaştırılmaya
çalışıldığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine bu okul 1928 yılında kapatıl-
mıştır. Bu olay dönemin Dışişleri Bakanı Tefvik Rüştü Aras tarafından
muhafazakâr Bursa halkını teskin etmek için yapıldığı şeklinde yorum-
lanmıştır. Bu dönemde bazı hızlı Marksistlerin ABD’ye duydukları nefretin
bir yansıması olarak misyonerliğe ağır eleştiriler getirmesi de dikkat
çekicidir. Türkiye’de Tek Parti döneminde görünürde misyonerlik karşıtı
bir tutum olmasına rağmen, Türk gençleri kendi dinleri olan İslâmiyet’le
ilgili yayınlara ulaşmada büyük zorluklar yaşamışlardır. Bu ortam, dolay-
lı şekilde Türk gençlerini misyonerlerin kucağına itmiştir. Hatta bu genç-
lerden bazıları İstanbul’daki Kitabı Mukaddes şirketine gidip dini kitap
istemişlerdir.(Kocabaş, 2002:166–174).

Türkiye’de misyonerlik 1960’lardan sonra da kuşkuyla karşılanmıştır. Bu
dönemde yayınlanan bazı kitap isimleri bile bize bu konuda kanaat ver-
mektedir. 1964’te Ankara Balkanoğlu matbaasında basılan bir kitabın ismi
“*Türk Düşmanı Kanlı Papazlar*”dır. 1966’da Bedir yayınlarınca yayınlanan
bir diğer kitabın ismi “*Anadolumuz Asla Hıristiyan Olmayacak Misyonerler
Memleketinize Dönünüz*”dür. 1967’de Yağmur yayınlarının yayınladığı bir
diğer kitabın ismi de “*Papaların Tarih Boyunca İslâm-Türk Düşmanlığı*”dır.
Bu dönemde de misyonerlik sömürgecilikle bağlantılı bir şekilde algılan-
mıştır. Bu durumu Çakır, şöyle ifade etmektedir:

Misyonerlik, esasen sömürgeci milletlerin kurduğu bir teşkilattır. Gayeleri maddi ve manevidir. Maddi gayeleri, milletleri sömürmektir. Manevi gayeleri, zanlarınca Hıristiyan sayısını arttırıp ahiret sevabı kazanmaktır. Misyonerler, sömürgeci devletlerin silahsız akıncılarıdır. Sömürgeci her devletin misyoner teşkilatı vardır. Amerika, İngiltere, Portekiz, Hollanda, Fransa gibi (Çakır, 1966: 5).

Bu konuda Ayverdi de şöyle demektedir:

Misyonerlik faaliyetlerinin dini olduğu kadar emperyalist gayesi de bulunduğunu bilmemiz yerinde olur. Bütün dünyayı taciz eyleyen bu fanatik Ortaçağ anlayışının bir geçer akçe olmadığını misyonerleri vazifelendirmiş olan devletler bilmekle beraber, iktisadi, kültürel ve bilhassa siyasi nüfuzlarına zemin hazırlayan bu teşkilatın çirkin, mütecaviz, hayâsız faaliyetlerine, şu yirminci asır dünyasında dahi göz yummakta, cereyan eden bütün yolsuzlukları, suçları ve günahları hoş karşılamaktadırlar. (Ayverdi, 1969: VII, XI).

Türkiye’de 1970’lerde yayınlanan Dinler Tarihi gibi, bilimsel mahiyetteki kitaplarda da misyonerliğe bakış olumsuzdur. Bu durumu Kahraman’ın şu ifadelerinde açıkça görüyoruz:

Hıristiyanlar, silah kuvveti ile dinlerini yayamayacaklarını ve İslâm’ı ortadan kaldıramayacaklarını anlayınca, metot değiştirdiler. Va’z, nasihat, kitap, risale, okul ve hastane gibi yeni metotlara başvurdular. Bu faaliyetler, yalnız dini telkin ve Hıristiyanlaştırmadan ibaret değildir. Hıristiyan kültürünü, yıkacakları milli kültürün yerine ikame etmek, milletleri kendi milli değerlerinden uzaklaştırmak esas hedefleridir. Hatta bu faaliyetler, çok defa memleket ve toprak zaptına kadar varmıştır. Afrika ve dünyanın birçok yerindeki Hıristiyan devletlerin sömürge ve hâkimiyetleri bunun açık örnekleridir. 1929’da Türk matbuatında bazı şuurlu ve manevi değerlerine bağlı gazeteciler; *Misyonerleri Kovma Cemiyetini* kurmuşlardır. Günümüzde misyonerlerle mücadele yok denecek kadar azdır. Bu faaliyet, birkaç kitap ve bazı makalelerden ibaret kalmıştır. Misyonerlerin memleketimiz için çok tehlikeli faaliyet ve icraatlarını gözden uzak tutmamalıdır (Kahraman, 1975: 208, 218).

Türkiye’de misyonerliğin temel algılanış noktalarından birisi de; misyonerliğin aldatma ve istismara dayanan bir hareket olduğudur. Bu bağlamda faaliyet yaptıkları topluma o toplumun bir üyesiymiş gibi sızan misyonerler, takma isimler kullanmakta ve kendilerini o toplumun dinindenmiş gibi göstermektedirler. İ. Süreyya Sırma, “Sömürü Ajanı İngiliz Misyonerleri” isimli çalışmasında bu tarz örneklerle yer vermektedir (Bkz. Sırma, 1993). Misyonerler yaptıkları yardım faaliyetlerini de kendi amaçlarına ulaşmak için kullanmaktadır. Bu bağlamda onların şu ifadeleri dikkat çekicidir:

İnsanın olduğu yerde acılar da vardır. Acıların olduğu yerde ise doktorluğa ihtiyaç duyulur. Doktorluğa ihtiyacın olduğu yerde de misyonerlik için bir fırsat vardır.

Böylece misyonerler doktorluğu maske yapıp hastaya onun arkasından yaklaşmaya çalıştılar. Hipokrat yeminini ilk defa Amerikalılar, 1859 yılında Sivas’ta kurdukları bir revirle bozdular. O günden sonra Amerikalılar doktorluğa bir Hıristiyanlık projesi olarak itibar ettiler (Halidi & Ferruh, 1998: 74).

Türkiye’de zaman zaman misyonerlik faaliyetleri kanunen suç olarak algılanmış ve onların bazı yayınlarının yurda sokulup dağıtılması yasaklanmıştır (Cilacı, 2005: 100). Fakat, misyonerlikle mücadele bağlamında bu tarz tedbirlerden ziyade, milletimize sağlam bir din eğitimi verilmesi, misyonerlerin taktikleri konusunda uzman bilim adamlarımızca halkın aydınlatılmasına yönelik konferans, sempozyum, broşür gibi faaliyetlerin yapılması çok önemlidir (Cilacı, 2005: 128-130).

Türkiye’de misyonerliğe bakıştaki en önemli göstergelerden birisi, bu konunun ders kitaplarında ele alınış tarzıdır. 1990’ların ortalarına kadar misyonerlik, ilgili ders kitaplarında “yıkıcı” ya da “zararlı” dini akımlar çerçevesinde ele alınmıştır. Bu konuda örnek başlıklardan birisi şudur: “Konu: Misyonerlik Faaliyetleri ve Bazı Yıkıcı Dini Cereyanlar” (Tümer, Küçük, 1994: 138). Türkiye’de 1990’ların son yıllarından sonra misyonerliğin ders kitaplarına yansımada çok önemli değişimler yaşanmıştır. Bu çerçevede diğer dinlerle ilgili daha önce yapılan tasnifler de değişmiştir. Daha önceleri Yahudilik ve Hıristiyanlık “muharref” (tahrif olmuş, bozulmuş) dinler olarak ele alınıyordu. Bu konuda birçok örnek bulmak mümkündür:

İlahi din olduğu halde zamanla asli şeklini muhafaza edememiş bu dinlere -muharref dinler- denir. Bugün Yahudilik ve Hıristiyanlık muharref dinlerdir. Bu açıklamadan sonra halen yeryüzünde mevcut olan dinleri şu şekilde sınıflandırmamız mümkündür: 1- Tahrif edilmiş ilahi dinler 2- Aslını muhafaza etmiş ilahi din 3- Batıl dinler. (Aydın,Cilacı, Trs.,: 22,23).

Biz, Allah tarafından Peygamberlere indirilmiş olan kutsal kitapların hepsine inanırız; şu kadar ki Kur'an bunların hepsinden sonra geldiği için ötekilerin hükümlerini ortadan kaldırmıştır; nasıl ki güneş doğduğunda yıldızlar artık görünmez olur. (Din Dersleri II, 1972: 16).

Burada, İslâmiyet ile diğer dinler arasında bir değer farkının olduğu açıkça görülmektedir. Oysa 1990'ların son yıllarından sonra yayınlanan ders kitaplarında bu konu şöyle ele alınmıştır:

İlk insanlardan bu yana insanlığın gelişimi ile birlikte birçok din ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir kısmı varlığını koruyamamış, bir kısmı da zamanımıza kadar devam etmiştir. Yahudilik, Hıristiyanlık, İslâmiyet, Hinduizm ve Budizm günümüzde yaşayan büyük dinlerdendir. (Komisyon,VII, 2002: 107).

Burada, İslâmiyet ile diğer dinler arasında herhangi bir değer farkına işaret edilmemiştir. Dahası, kutsal kitaplar bölümünde Kur'an-ı Kerim ile diğer kitaplar arasında da hiçbir fark olmadığı ifade edilmiştir:

Dört Büyük Kutsal Kitap: Kutsal kitapların hepsi Allah tarafından gönderilmiştir. Bu yönden aralarında hiçbir fark yoktur.

Bu ifadelerin altına Kitabı Mukaddes, Kur'an-ı Kerim Meali ve İncil'in kapak resimleri konmuş ve şu ifade yazılmıştır: "Kutsal kitapların hepsi Allah tarafından gönderilmiştir." (Komisyon,VI., 2002: 93). Ders kitaplarında diğer dinlerin ve kutsal kitapların algılanmasındaki bu büyük değişim, misyonerlik anlayışına da yansımıştır.

Ders kitaplarındaki bu tarafsız tutuma rağmen, dönemin Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Necdet Tekin, 1.8.2002 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde verilen bir soru önergesine verdiği yazılı cevapta şunları söylemiştir:

...Öğretim programının 7. sınıf 7. ünitesinin 6. konusu misyonerliktir. Bu konunun işlenişi ile öğrencilerimiz; misyonerliğin

anlamı, kime misyoner dendiği, misyonerlerin çalışma metotları ve ülkemiz için zararları konularında bilgilendirilmektedir (Bayzan, 2004, 382).

Milli Eğitim Bakanının bu ifadelerine rağmen, aşağıda aynen aldığımız söz konusu misyonerlik metninde (I. Metin) misyonerliğin zararlı olduğuna dair en ufak bir ifadenin yer almaması hayli dikkat çekicidir.

Türkiye’de misyonerliğe bakıştaki bu değişim sürecinde birçok faktör rol oynamıştır. Örneğin AB görüşmeleri bunlardan birisidir. AB bağlamında zaman zaman yayınlanan ilerleme raporları Türkiye’deki misyonerlik algısı ve çalışmalarını da etkilemiştir (Bayzan, 2004: 12). Öte yandan küresel güçlerin takip ettikleri dış politikalarında dinden yararlanmaları da bu değişimin önemli faktörleri arasında gösterilebilir. Buna göre, oluşturulmaya çalışılan küresel medeniyetin kendine özgü bir din anlayışı olacaktır. Bu din anlayışı, dini farklılıklara karşı hoş görülmesi, dini ifade ve kanaat özgürlüğünü benimsemek gibi unsurları içermektedir. Bu çerçevede Evangelik Protestanlığa küresel bir misyon yüklendiği izlenimi de doğmaktadır (Bodur, 2004: 13,14). Türkiye’de yaşanan 17 Ağustos 1999 depreminden sonra diğer din mensuplarının mağdurlara yaptıkları yardımların; bu dinlere olan bakışı belli oranda yumuşattığı söylenebilir. Gerçi bu yardımlar esnasında bazı misyonerlerin yaptığı, İncil içine para koyup dağıtmak gibi bazı davranışlar da büyük tepki toplamıştır.

Türk Çocuklarının Misyonerlik Anlayışı Anket Bulguları

Yöntem

İstanbul, Sakarya ve Eskişehir illerinde 6 okul ve 25 derslikte tesadüfî örnekleme yöntemiyle 1009 öğrenciye uygulanan ankette yazılı bir metnin öğrenciler üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Önce, öğrencilere misyonerlik hakkında bilgileri olup olmadığı sorulmuş ve verdikleri cevaplar tespit edilmiştir. Daha sonra onlara sözlü olarak “Peki sizce misyonerlik nedir?” sorusu yöneltilmiştir ve verdikleri cevaplar tespit edilmiştir. Bundan sonra, öğrencilere Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitaplarındaki “misyonerlik” başlığı altındaki bilgiler okunmuş ve buradan anladıklarına göre anket sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Anket formları SPSS programında değerlendirilmiştir. Program içindeki tabloların çok uzun olması sebebiyle bunlar daha sonra word dosyasına aktarılmıştır. Makaleyi çok uzatmamak için sınırlı sayıda tabloya yer verilebilmiştir.

Anketin uygulandığı okul ve dersliklerde, Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders kitaplarındaki aşağıdaki üç metin kullanılmıştır.

I. Metin

Misyon; sözlükte, bir kimseye bir şey yapmak üzere verilen özel görev ve yetki demektir. Misyonerlik ise görev, yetki, bir kimseye verilen özel görev anlamına gelir. Dini terim olarak misyoner, dini faaliyet ve propaganda için kendisine özel görev verilen kişilere denir. Misyonerlerin yaptığı çalışmaya ise misyonerlik denir.

Misyonerlik daha çok Hıristiyan dünyasında yaygınlık kazanan bir kurumdur. Hıristiyanlığı, bu dine mensup olmayan ülkelerde yaymak amacıyla çalışanlara misyoner denmektedir.

Misyonerler, faaliyetlerini kimi zaman açıktan kimi zaman da gizlice yürütürler. Misyonerlik çalışmalarının amacı, Hıristiyanlığı yaymak ve mensuplarını arttırmaktır. Misyonerler, gittikleri ülkenin önce sosyo-kültürel durumunu ve dini değerlerini inceleyerek, sonra da özellikle maddi ve manevi gereksinimleri karşısında bunalmış olan insanlara kurtarıcı olarak Hıristiyanlığı sunarlar.

Misyonerlik, bütün dinler için söz konusudur. Her dinin mensubu taraftarlarının çoğalmasını ister ve bunun için çalışır. Dolayısıyla bu anlamda bir dini yaymak için yapılan tüm çalışmalar, misyonerlik olarak değerlendirilmelidir. (Komisyon,VII, 2002: 118).

II. Metin

Misyonerlik, herhangi bir dini inancı yaymak için yapılan her türlü etkinliktir. Bir dini yaymak için özel olarak yetiştirilip görevlendirilen kişilere ise misyoner denir. Misyonerlik genel olarak yayımcı tüm dinleri ilgilendiren bir kavram olmasına karşın daha çok Hıristiyanlıkla özdeşleştirilmiştir. Çünkü Hıristiyanlar misyonerliğe önem vermişler ve bunu sistemli bir kurum haline getirmişlerdir.

Misyonerler özel olarak yetiştirilmiş kişilerdir. Onlar, kendilerine verilen özel program ve yöntemlerle görevlerini yerine getirirler.

Dinlerini yaymak için gittikleri ülkelerin dilini, kültürünü iyice öğrenirler. İnsanları çeşitli yollarla ikna ederek kendi dinlerine kazandırmaya çalışırlar. Misyonerlik etkinlikleri insanlarla görüşüp konuşma, onların gönlünü kazanacak işler yapma gibi eski yöntemlerle yapabilmektedir. Ancak günümüzde teknolojinin gelişmesiyle gazete, dergi, internet sitesi, kitap vb. yollarla da gerçekleştirilmektedir.

İnsanların inandıkları dini başkalarına anlatmaları, tanıtmaları doğal bir durumdur. Ancak bunu yaparken saygılı ve hoşgörülü olunmalıdır. Başka din ve inançlar kötülenmemelidir. Kişiler gerçek niyetlerini saklamamalı, açık ve dürüst olmalıdırlar. Herkesin kendi inancını doğru kabul ettiğini bilmeli ve ona saygı göstermelidirler (Şahinbaş, Kabakçı,VII., 2005: 107).

III. Metin

Misyoner; bir dini, özellikle de Hıristiyanlığı yaymakla görevli kimsedir.

Misyonerlik, Hıristiyan olmayan ülkelerde, Hıristiyanlığı yaymak için yapılan etkinliklere denir. Misyonerler buldukları ülkelerde, Hıristiyanlığın kutsal kitabını ve bazı dini yayınları, o ülkenin dilinde, kurdukları dernekler kanalıyla basıp dağıtırlar. Çeşitli dergiler, broşürler, kitaplar yoluyla insanları kendi dinlerine kazandırmaya çalışırlar.

Misyonerlik, özel olarak Hıristiyanlık için kullanılan bir kavramdır. Bununla birlikte bu etkinlik Budizm, Hinduizm gibi tüm evrensel dinlerle ilgilidir. Buna göre herhangi bir dini, inancı ve görüşü yaymak için yapılan tüm etkinlikler misyonerlik olarak değerlendirilir. Misyonerlerin temel amacı; başka din, inanç ve düşüncede olan insanları kendi dinlerine kazandırmaktır (Özden,Yılmaz,VII., 2006: 108,109).

Ankette değerlendirmeye alınan toplam 993 öğrencinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1:

Ankete katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

	f	%
Kız	471	47,4
Erkek	522	52,6
Toplam	993	100

Ankete katılan toplam 993 öğrencinin sınıflara göre dağılımı Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2:

Ankete katılan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı

	f	%
6. Sınıf	445	44,8
7. Sınıf	336	33,8
8. Sınıf	212	21,4
Toplam	993	100

Bulgular

Öğrencilere kendi kitaplarındaki misyonerlikle ilgili metin okunmadan önce, misyonerlik hakkında bilgileri olup olmadığı sorulmuştur. Verdikleri cevaplar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3:

Misyonerlik hakkında bilginiz var mı?

	f	%
Bilgim var	53	5,3
Bilgim yok	940	94,7
Toplam	993	100

Tablo 3’de görüldüğü gibi 993 öğrenciden toplam 53 öğrencinin yani %5,3’ünün daha önceden misyonerlik hakkında bilgisi vardır. Bunlara misyonerliğin ne olduğu sorulunca onu şu başlıklar altında tanımlamışlardır: İncil ve broşür dağıtmak, bazı özel radyo ve televizyonlarda Hırs-

tiyanlığı yaymak internette Hıristiyanlığı yaymak, kılık değiştirip kandırmak, İslâmiyet ve diğer dinleri kötölemek. Geriye kalan 940 öğrencinin yani %94,7'sinin ise, misyonerlik hakkında bilgisi yoktur. Bu bizce altı çizilmesi gereken bir orandır. Bununla birlikte biz bu oranın, çekingenlik ya da bilgisinden emin olamama gibi bir kısım sübjektif gerekçelerle yüksek çıktığını da düşünüyoruz.

Tablo 4:*Misyonerlik hakkında bilginiz var mı?*

	Bilgim var		Bilgim yok		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
6. Sınıf	13	2,9	432	97,1	445	100
7. Sınıf	26	7,7	310	92,3	336	100
8. Sınıf	14	6,6	198	93,4	212	100

Aynı sorunun sınıflara göre dağılımı Tablo 4'de görülmektedir. Yukarıda görüldüğü gibi, 6. sınıf öğrencilerinin misyonerlik hakkındaki bilgileri diğer sınıflara oranla daha düşüktür. Bu, misyonerlik konusunun onların kitabında yer almamasıyla izah edilebilir. Bu konu, 7. sınıfın VII. ünitesinde yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi, 8. sınıflarla 7. sınıfların misyonerlik hakkındaki bilgilerinin neredeyse eşit çıkması da dikkat çekicidir. Hâlbuki 8. sınıfların misyonerlik hakkındaki bilgi seviyelerinin yüksek olması beklenirdi. Çünkü program gereği bu öğrencilerin bir sene önce misyonerlik konusunu işlemiş olmaları gerekirdi. Bu durumda yapılabilecek yorumlardan bazıları şunlardır: Ya bu öğrenciler bir yıl önce işlenen bu konuyu unuttular. Ya da bu konu son derece yüzeysel bir şekilde ele alındığı için öğrenciler üzerinde kalıcı etkisi olmadı. Ya da kitabın en son dan ikinci konusu olduğu için işlenmeye vakit bulunamadı.

Misyonerlik hakkına bu genel bilgi yoklamasından sonra, her sınıfa kendi okullarında okutulan misyonerlikle ilgili metinlerden birisi tam anlamıyla anlaşılınca kadar okunmuştur. Bu esnada dersin öğretmeni konuyu açıklayıcı mahiyette hiçbir bilgi vermemiştir. Öğrenciler bu metinlerden anladıkları ve daha önceki bilgilerine göre aşağıdaki soruları cevaplamışlardır. Öğrencilerin verdiği cevaplar şöyledir:

Tablo 5:

Sizce misyonerlik nasıl bir şeydir?

	6. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf		G. Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çok iyi bir şeydir	5	1,2	1	0,2	1	0,4	7	0,7
İyi bir şeydir	207	46,5	85	25,3	44	20,8	336	33,9
Fikrim yok	34	7,6	21	6,5	46	21,7	101	10,2
Kötü bir şeydir	185	41,6	224	66,6	120	56,7	529	53,2
Çok kötü bir şeydir	14	3,1	5	1,4	1	0,4	20	2,0
Toplam	445	100	336	100	212	100	993	100

Tablo 5'in genel toplam kısmında görüldüğü gibi, öğrenciler bu soruya verdikleri cevaplarda marjinal noktalarda toplanmamışlardır. Toplam 993 öğrenci içinden sadece 7 (%0,7) öğrenci misyonerliği çok iyi bir şey olarak algılamakta, 20 (%2) öğrenci de misyonerliği çok kötü bir şey olarak algılamıştır. 336 (%33,9) öğrenci misyonerliği iyi bir şey olarak algılamakta, 529 (%53,2) öğrenci misyonerliği kötü bir şey olarak algılamıştır. Burada misyonerliğin kötü bir şey olarak algılanması son derece dikkat çekicidir. Çünkü misyonerliği anlatan ilgili metinler incelendiğinde, orada misyonerliğin kötü bir şey olduğuna dair açık bir ifade yoktur. Peki, buna rağmen öğrencilerin yarısından fazlası misyonerliği niçin kötü bir şey olarak algılamıştır? Bunu değişik şekillerde yorumlayabiliriz. Daha önce gördüğümüz gibi, 940 (%94,7) öğrencinin misyonerlik hakkında bilgisi yoktu. Çünkü bu kavram günlük Türk dilinde çok kullanılan bir kavram değildir. İşte bu yabancılıktan dolayı, öğrencilerin bir kısmı metinlere rağmen onu kötü bir şey olarak algılamış olabilir. Ayrıca, bir kısım öğrenci de metinlerden böyle bir mana çıkarmış olabilir. Tabloda görüldüğü gibi 101 (%10,2) öğrenci ise, bu konuda kararsız kalmıştır.

Misyonerliği iyi bir şey olarak algılamada 6. sınıfların daha önde olduğu görülmektedir. Onların % 46,5'i misyonerliği iyi bir şey olarak algılamakta, 7. sınıfların % 25,3'ü, 8. sınıfların %20,8'i onu iyi bir şey olarak algılamıştır.

Burada görüldüğü gibi sınıf seviyesi yükseldikçe misyonerliği iyi bir şey olarak algılama oranı da düşmüştür.

Tablo 6:*Sizce misyonerlik nasıl bir şeydir?*

	I. Metin		II. Metin		III. Metin		G. Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çok iyi bir şeydir	0	0	7	1,0	0	0	7	0,7
İyi bir şeydir	11	9,5	307	43,8	18	10,1	336	33,9
Fikrim yok	3	2,7	47	6,7	51	28,6	101	10,2
Kötü bir şeydir	90	78,3	330	47,2	109	61,3	529	53,2
Çok kötü bir şeydir	11	9,5	9	1,3	0	0	20	2,0
Toplam	115	100	700	100	178	100	993	100

Aynı sorunun kitap metnine göre dağılımı ise Tablo 6'da görülmektedir. Burada görüleceği gibi I. metnin okunduğu toplam 115 (%100) öğrenciden hiç biri misyonerliği çok iyi bir şey olarak algılamamıştır. Bunlardan 11'i (%9,5) misyonerliği iyi bir şey olarak, 90'ı (%78,3) misyonerliği kötü bir şey olarak, 11'i (%9,5) misyonerliği çok kötü bir şey olarak algılamıştır. Bu grupta 3 (%2,7) öğrenci ise kararsız kalmıştır. Diğer metinlere ait veriler de tabloda görülmektedir. Tablo incelendiğinde II. metni okuyanların %43,8'inin misyonerliği iyi bir şey olarak algıladığı görülmektedir. Bu oran diğer iki metne kıyasla oldukça yüksektir. Öte yandan I. metni okuyanların %78,3'ü misyonerliği kötü bir şey olarak algılamıştır. Bu da diğer iki metne oranla daha yüksektir. Bize göre bunun sebebi, I. metinde geçen şu cümleler olabilir: *"Sonra da özellikle maddi ve manevi gereksinimleri karşısında bunalmış olan insanlara kurtarıcı olarak Hıristiyanlığı sunarlar."* Burada açıktan olmasa da, dolaylı olarak misyonerlerin insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarını kötüye kullandıkları gibi bir anlam vardır. Zaten öğrencilerin kişisel yorumlarında da en çok para vererek kandırmadan rahatsız olduklarını görüyoruz.

Tablo 7:

Sizce Müslüman misyoneri olur mu?

	Kız		Erkek		G. Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Olur	231	49,1	255	48,8	486	48,9
Olmaz	217	46,1	244	46,8	461	46,4
Fikrim yok	23	4,8	23	4,4	46	4,7
Toplam	471	100	522	100	993	100

“Müslüman misyonerliği” ile ilgili soru ve ona verilen cevaplar Tablo 7’de görülmektedir. Bu tablonun genel toplam kısmında görüleceği gibi, 993 öğrencinin %48,9’u Müslüman misyoneri olabileceğini düşünmektedir. Bu oran, hayır Müslüman misyoneri olmaz diyen %46,4’ten daha fazladır. Bu konuda kararsız kalan %4,7’lik oran oldukça düşüktür. Bu soruya olur ya da olmaz cevabını veren kız ve erkek öğrencilerin oranı hemen hemen eşittir. Tabloda görüleceği gibi, öğrencilerin yarıya yakın bir kısmının “Müslüman misyoneri olur” hükmünü benimsemesi çok dikkat çekicidir. Bunu misyonerliği anlatan metinlerin içeriği ile izah edebiliriz. Bu metinlerde Müslümanların kendi dinlerini anlatma faaliyetine ne denileceğine dair herhangi bir bilgilendirme yoktur. Dahası, bu metinlerde Müslümanlığı yayma faaliyetlerine de “misyonerlik” denilebileceğine dair işaretler vardır. Bu çerçevede şu cümleler dikkat çekicidir:

I. Metin: *“Misyonerlik bütün dinler için söz konusudur. Dolayısıyla bu anlamda bir dini yaymak için yapılan tüm çalışmalar, misyonerlik olarak değerlendirilmelidir.”*

II. Metin: *“Misyonerlik, herhangi bir dini inancı yaymak için yapılan her türlü etkinliktir.”*

III. Metin: *“Buna göre herhangi bir dini, inancı ve görüşü yaymak için yapılan tüm etkinlikler misyonerlik olarak değerlendirilir.”*

Tablo 8:*Sizce Müslüman misyoneri olur mu?*

	I. Metin		II. Metin		III. Metin		G. Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Olur	40	34,8	376	53,7	70	39,3	486	48,9
Olmaz	71	61,8	290	41,4	100	56,2	461	46,4
Fikrim yok	4	3,4	34	4,9	8	4,5	46	4,7
Toplam	115	100	700	100	178	100	993	100

Aynı sorunun kitap metinleri açısından dağılımı ise, Tablo 8’de görülmektedir. Bu tabloda görüldüğü gibi, II. metnin okunduğu öğrencilerin %53,7’si Müslüman misyonerinin olabileceğini düşünmektedir. Bu oran diğer iki metne göre daha büyüktür. I. ve III. metinde “Müslüman misyoneri olur” diyenlerin oranı, “olmaz” diyenlerin oranından daha düşükken II. metinde aksi bir durum vardır. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, aslında her üç metinde de bu yönde imalar olmasına rağmen bu konuda niçin II. metin daha ön plana çıkmıştır? Bize göre bunun sebebi, II. metindeki yukarıdaki ifadenin öğrencilerin daha kolay anlayacağı bir yalınlıkta olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu cümle, söz konusu metnin misyonerlik konusunun ilk cümlesidir. Bunun da belli oranda etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü paragrafların ilk cümleleri daha kolay algılanmaktadır. Tabloda “Müslüman misyoneri olmaz” diyen %46,4’lük bir öğrenci grubunun olması da çok dikkat çekicidir. Çünkü metinlerde bu yönde açık bir ifade yoktur. Bu durum; öğrencilerin kendi geleneksel bilgi ya da yabancı bir kavrama olumsuz bakma eğilimiyle izah edilebilir.

Tablo 9:*Misyonerlik hangi dini yayma faaliyetidir?*

	Kız		Erkek		G. Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hıristiyanlığı	252	53,5	314	60,2	566	56,9
Yahudiliği	1	0,2	4	0,8	5	0,5
Her ikisini de	2	0,4	1	0,1	3	0,3
Bütün dinleri	216	45,9	202	38,8	418	42,2
Fikrim yok	0	0	1	0,1	1	0,1
Toplam	471	100	522	100	993	100

Anketteki bir diğer soru, misyonerliğin hangi dini yayma faaliyeti olduğuna ilişkin sorudur. Buna ilişkin bulgular Tablo 9'da görülmektedir. Tablonun genel toplam kısmında görüldüğü gibi, 993 öğrencinin 566'sı yani %56,9'u misyonerliğin Hıristiyanlığı yayma faaliyeti olduğu kanaatine ulaşmıştır. Bu oran yüksek gibi görülmekle beraber, 418 öğrencinin yani genel toplamın %42,2'sinin misyonerliği bütün dinleri yayma faaliyeti olarak düşünmesi dikkat çekicidir. Bu oran bir önceki soruda "Müslüman misyoneri olur" diyen %48,9'luk orana oldukça yakındır. Buna göre öğrencilerin %42,2'si misyonerliği, İslâm da dâhil olmak üzere bütün dinleri yaymak, şeklinde anlamaktadır. Bu soruda kararsızların oranının %0,1 gibi çok düşük düzeyde olması da dikkate değerdir. Tabloya bakıldığında, misyonerliğin Hıristiyanlığı yayma faaliyeti olduğu konusunda erkek öğrencilerin oranı kızlardan %7 civarında daha fazladır. Misyonerliği bütün dinleri yaymak, şeklinde anlama konusunda ise, kız öğrenciler erkek öğrencilerden %7 civarında daha fazladır.

Tablo 10:
Misyonerlik hangi dini yayma faaliyetidir?

	I. Metin		II. Metin		III. Metin		G. Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Hıristiyanlığı	88	76,5	352	50,3	126	70,8	566	56,9
Yahudiliği	3	2,7	2	0,2	0	0	5	0,5
Her ikisini de	0	0	3	0,4	0	0	3	0,3
Bütün dinleri	24	20,8	343	49,1	51	28,7	418	42,2
Fikrim yok	0	0	0	0	1	0,5	1	0,1
Toplam	115	100	700	100	178	100	993	100

Aynı sorunun kitap metinleri bağlamındaki bulguları Tablo 10'da görülmektedir. Burada görüleceği gibi, misyonerliğin Hıristiyanlığı yayma faaliyeti olduğunu en fazla vurgulayan metin %76,5'lik bir oranla I. metnin olmuştur. Bu konuda III. metnin oranı %70,8 iken II. metnin oranı %50,3'tür. "Misyonerliğin bütün dinleri yayma faaliyeti olduğu" çıkarımının en fazla yapıldığı metin ise, %49,1'lik oranla II. metin olmuştur. Bu konuda III. metnin oranı %28,7 iken en düşük oran %20,8'le I. metindir. Metinler arasındaki farklı oranların yorumları 7. 8. ve 9. tablolarda yapılmaya çalışılmıştır.

Anket formlarında dikkat çeken yorumlar

Bazı öğrenciler, ankette sorulan açık uçlu soruya cevap olarak, kendilerinin misyonerlik anlayışını yansıtan çok ilginç cevaplar vermişlerdir. Biz bunları aşağıdaki şekilde sınıflandırdık. Bu ifadelerin bir kısmı, okunan metnin etkilerini yansıtırken bir kısmı da, metni aşarak kendi görüş ve sosyal çevrelerini yansıtmaktadır.

A. Misyonerlik kötüdür anlayışı

24 nolu anket, 6. sınıf / erkek: Misyonerlik iyi bir şey değildir. Çünkü kültürsüz, cahil insanları Hıristiyanlığa çekerler.

368 nolu anket, 7. sınıf / erkek: Misyonerlik kötüdür. Çünkü bizim kültürümüzü, dilimizi öğrenirler sonra da gazete, dergi, uydu televizyon gibi eşyalarla misyonerlik yaparlar.

27 nolu anket, 6. sınıf / erkek: Misyonerlik çok kötüdür. Allah belalarını versin inşallah.

342 nolu anket 7. sınıf / erkek: Misyonerlik kötüdür. Çünkü gâvurlar Müslümanları gâvur yapıyorlar. Bazen Müslümanlara yardım yapıyorlar, Müslümanların arasına karışıp onları kendileri gibi gâvur yapıyorlar.

91 nolu anket, 7. sınıf / erkek: Bu genelde güçsüz devletlere yapılıır. Hıristiyan din adamları genelde Orta Asya sonra Afrika'da bu çalışmayı yaparlar. Bu faaliyet kimi zaman açıktan kimi zaman gizli yapılıır.

392 nolu anket, 8. sınıf / erkek: İnsanların beynini yıkayarak Hıristiyanlık dinine çekmeye çalışıyorlar.

863 nolu anket, 7. sınıf / erkek: Misyonerlik, başka bir dinden özellikle Hıristiyanların kılık değiştirip başka bir dinin insanına onun dinini kötülemesidir.

105 nolu anket, 8. sınıf / erkek: Misyonerler Hıristiyanlığı yayıyorlar. Fakirleri vb. gözlerine kestirdiklerini dinlerine çekiyorlar. Biz onlar gibi yapamayız.

B. Misyonerlik tebliğ ile aynıdır anlayışı

147 nolu anket, 6. sınıf / kız: Misyonerlik; bir dini yayan kişilere misyoner denir. Hz. Muhammed de İslâm dinini yaymaya çalışmıştır. Kötü bir şey olduğunu sanmıyorum.

564 nolu anket, 6. sınıf / erkek: Misyonerlik bir kimsenin dinini kötülemeden başka bir dine katılmasını sağlamaktır. Bence iyi bir şeydir. Ben büyünce misyoner olmayı düşünüyorum.

992 nolu anket, 8. sınıf / kız: İslâm'ın misyonerliği olabilir. Bizim peygamberimiz de zamanında dinimizi yaymaya çalıştı. Bu da İslâm'ın misyonerliğidir. Misyonerlik sadece Hıristiyanlığa mahsus değildir.

989 nolu anket, 8. sınıf / kız: Müslüman misyoner olabilir. Çünkü tanımında bir dini yaymak dendi. Onun için İslâmi misyonerlik olabilir.

970 nolu anket, 8. sınıf / erkek: İslâm dini için misyonerlik yapılabilir. Çünkü dinimizin yayılması ve genişlemesi gerekir. Zaten İslâm'ın bir anlayışı da "Cihat" anlayışıdır. Bu anlayışın anlamı fetih, genişlemek ve yayılmaktır. Bu da bir nevi misyonerliktir zaten.

C. Misyonerlik İslâmiyet için yapılırsa iyidir anlayışı

77 nolu anket, 7. sınıf / kız: Eğer Hıristiyanlar misyonerlik yapıp Müslümanların dinlerini değiştiriyorlarsa kötüdür. Ama bunu Müslümanlar yapıp da diğer dinde olanların dinlerini değiştirirlerse bu iyi olur. Böylece hem dünya Müslümanlaşır hem de Allah'ın rızasını kazanmış oluruz. Müslüman misyoneri olur ama Hıristiyanlar veya diğer misyonerler gibi olamaz. Müslüman misyonerler parayla veya filmlerle insanların aklını çelerek değil de Peygamber efendimizin davranışlarını uygulayarak onlara örnek olarak onların gönüllerini fethederler. İşte böyledir.

316 nolu anket, 7. sınıf / kız: Hıristiyanlar televizyona çıkıp GOD adlı bir kanalda sabahdan akşama kadar papazlar vaaz verirken Müslümanlar neden dursun. Bütün Müslümanlar dünyadaki herkesin Müslüman olmasını ister. Hıristiyanlar gibi.

103 nolu anket, 8. sınıf / erkek: Müslümanlar misyoner olmalıdır. Ama Müslümanlar Hıristiyanlar gibi, insanların zaaflarından yararlanmamalıdır.

872 nolu anket, 7. sınıf / erkek: Müslüman misyoneri olur. Hatta bunun bir örneğini gördüm. Okulun düzenlediği bir gezide Ayasofya'da sakallı bir genç adam yabancılara küçük bir kitapçık veriyordu. Ben de bana bir tane vermesini söyledim ama vermedi. Dedim ki, yabancılara niye verdin? Bana şöyle dedi: Dinimize çekmek için.

897 nolu anket, 8. sınıf / erkek: Misyonerlik, kişiden kişiye değişir. Çünkü Müslüman kişinin misyonerlik yapması iyidir. Fakat Hıristiyan'ın misyonerlik yapması kötüdür.

D. Müslüman misyoneri olmaz anlayışı

804 nolu anket, 6. sınıf / kız: Müslüman misyoner olmaz. Çünkü Müslüman herkesin dinine saygılıdır.

742 nolu anket, 6. sınıf / kız: Müslüman misyoneri olmaz. Çünkü bizler Müslüman'ız misyonerlik ise, Hıristiyanlığın uğraştığı bir şeylerdir.

431 nolu anket, 7. sınıf / kız: Bence Müslümanlardan misyoner olmaz. Evet, Müslümanlar dinini en iyi şekilde başkasına anlatır ve görevini yapar ama bu şekilde değil. Yani başkasının dinini kötüleyerek değil.

449 nolu anket, 7. sınıf / erkek: Müslüman misyoner olmaz. Çünkü Müslümanlar başka dini kötülemez. Sadece dinini tanıtır ve bu dine davet eder.

830 nolu anket, 7. sınıf / kız: Bence Müslüman misyoneri olmaz. Çünkü Kurban Bayramı dolayısıyla çeşitli ülkelere yardım gönderiyoruz ve bunu karşılıksız yapıyoruz. Oysa Hıristiyanlar insanlara yardımını Hıristiyan olmak koşuluyla yapıyorlar.

953 nolu anket, 8. sınıf / kız: İslâm misyonerliği olamaz. Çünkü misyonerlik hak dinin dışarısında bir kavramdır. İslâm dini bu tür dinlere benzetilmemelidir.

E. Misyonerlik karşısında kararsızlık tutumu

270 nolu anket, 7. sınıf / kız: Din Kültürü kitabında yazıldığı ve öğrendiğim kadarıyla kendi dinine inanan insanların dinini yayarak kendi diniyle özdeşleştirmemiş. Kitaptan anladığım kadarıyla iyi bir şey gibi görünüyor. Çünkü dini yaymak için baskı yapılmıyormuş, saygı duyuluyormuş. Ama biraz daha derin bilgi verilmesi gerekiyor. Çünkü ben misyonerlik hakkında pek bilgi edinemedim. Biraz daha düşündüğümde aslında iyi olmadığını görüyorum. Tatlı dille insanların aklını çelip, kendi dinlerine çekiyorlarmış.

794 nolu anket, 6. sınıf / kız: Müslüman misyoneri olup olmayacağı konusunda bir çelişki var. Çünkü iyi olandan ve kötü olandan bahsediyor. Bence ikisinin arasında bir çelişki var.

448 nolu anket, 7. sınıf / kız: Misyonerlik ne iyidir ne de kötüdür. Ancak hoş görülmesi ve saygılı bir şekilde yapılmalıdır. Anlatırken dürüst olmalı ve yalan söylememeli.

895 nolu anket, 8. sınıf / erkek: Bana kalırsa misyonerlik Papa'nın yaptığı bir iştir, kendi dinlerini yaymalarıdır. Bana kalırsa Müslüman misyoneri olabilir de olmayabilir de.

F. Misyonerliği gereksiz görme anlayışı

852 nolu anket, 7. sınıf / kız: Misyonerlik, bence çok saçma bir şeydir çünkü insanlar istediği dini seçebilir, özgürdürler ve buna kimse karışamaz, kimse insanları böyle zorlayamaz. İslâm ileri görüşlü bir dindir. Kimseye zorlama yapmaz, herkese eşit davranır, özgürlüğünü kısıtlamaz. Müslü-

manlar böyle yanlış bir işe kalkışmaz. Çünkü Müslümanlar her zaman doğruyu bilir ona göre davranır.

G. Misyonerlik bir dini önerdiği için iyidir anlayışı

607 nolu anket, 6. sınıf / kız: Hiçbir dine inanmayan kişiler hiçbir dine inanmadıkları için kötülük yaparlar ve ibadet etmesini bilmezler. Misyonerle ise, bu kişilere inandıkları dinin özelliklerini anlatır ve Allah'a nasıl ibadet edileceğini anlatır.

H. Misyonerlik, Masonluk ve Yahudilik

45 nolu anket, 6. sınıf / kız: Hıristiyanların dinini yayma işine misyonerlik denir. Bu işi yapanlara da mason denir. Misyonerlik ilk önce çeşitli vaatlerle kandırarak psikolojik bir terapi gibi başlar. Sonra da dini insanların beyinlerine işlerler. Bu yerler evler, iş yerleri gibi yerlerdir. İnsanlar bence psikolojik problemlerinden buna ihtiyaç duyarlar. Maalesef ülkemizde bu yerler mevcuttur.

398 nolu anket, 8. sınıf / kız: Misyonerlik daha çok Hıristiyanlık adına faaliyet gösterir. Misyonerler daha çok Yahudilik ve Hıristiyanlık adına faaliyet gösterirler. Misyonerlik kötü bir şeydir. Çünkü insanlara iyi bir faaliyet gösteriyormuş gibi yaparlar.

Sonuç ve Öneriler

İmparatorluk hedefleri, sömürgeleştirme, kültürel-sosyal çözülme, küreselleşme, yardım faaliyetleri gibi sosyal ve siyasal süreçlerle yakından ilgili olan misyonerlik faaliyetleri basit bir sosyal olay ya da basit bir din anlatma gayreti değildir. Bunun için misyonerlik hakkında bilimsel verilere dayalı bilgilenme çok önemlidir.

Misyonerlik, ne pahasına olursa olsun bütün dünyayı Hıristiyanlaştırmayı hedefleyen örgütlü bir harekettir. Bu amaçla tarihte büyük kongreler yapmışlar gelecek on yılların hatta yüz yılların hedeflerini koymuşlardır. 19. Asrın sonlarında olduğu gibi dünyadaki büyük sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel problemlerden kendileri adına yararlanmaktan çekinmemişlerdir. Çalışma metotları arasında sahte isim, yalandan din değiştirme, maddi ve manevi zaafardan yararlanma gibi yollar olan misyonerlik ile İslâm'ın "tebliğ" anlayışı birbirinden çok farklı kavramlardır.

Osmanlı'nın son dönemlerinde faal olan misyonerler, Cumhuriyet döneminde aradıklarını bulamamışlardır. Fakat Tek Parti döneminde gençlerin

yeterli din eğitiminden yoksun olması, onları dolaylı yoldan misyonerlerin açık hedefi haline getirmiştir.

Türkiye’de misyonerlik hep şüpheli ve zararlı bir akım olarak algılanmıştır. Bu yönde 1960’lardan sonra da birçok yayın yapılmıştır. Misyonerlik, 1990’ların ortalarına kadar Türkiye’deki ders kitaplarında “yıkıcı” ya da “zararlı” olarak vasıflanmıştır. 1990’ların sonlarından itibaren misyonerliğin ders kitaplarına yansımaları değişmiştir. Bu değişimde en önemli faktörler olarak AB süreci ve küreselleşme gösterilebilir. Bu çerçevede konunun ders kitaplarına yansımaları; misyonerliğin basit bir din anlatma faaliyeti olduğu şeklinde olmuştur.

Misyonerlik hakkında bilgi veren metinleri okuyan öğrenciler, bir taraftan bazı bilgiler edinirken diğer taraftan da kavram kargaşasına düşebilmektedir. Türk çocuklarının misyonerliğe bakışını incelemek amacıyla uygulanan ankete katılan toplam 993 ilköğretim öğrencisinden %33,9’u misyonerliği iyi bir şey olarak algılamıştır. %48,9’u ise, Müslüman misyoneri olabileceğini söylemiştir. %42,2’si de misyonerliği İslâm da dâhil bütün dinleri yamak şeklinde anlamıştır. Öğrencilerin %94,7’sinin kitaptaki bilgileri okumadan önce, misyonerlik hakkında hiç bilgi sahibi olmaması ya da yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaması çok dikkat çekici bir durumdur. Demek ki, Türk çocukları misyonerlikle ilgili bilgilerini daha çok ders kitaplarından edinmektedirler.

Dikkat çeken yorumlar kısmında görüldüğü gibi, Türk çocukları misyonerliğe karşı şiddet duyguları içinde değildir. Hatta bu bağlamda misyonerliğe karşı kızgınlık duygularını yansıtan ifadeleri de hemen hemen hiç kullanmamışlardır. 993 anket içerisinde 27 Nolu ankette görüldüğü gibi ancak bir iki kâğıtta bu tarz bir eğilim vardır. Bu durum, Türk çocuklarının farklı düşünce ve akımlar karşısındaki demokratik eğilimlerini göstermesi açısından dikkate değer bir bulgudur.

Bize göre, özellikle ders kitaplarında misyonerlik gibi konular çok dikkatli bir şekilde ele alınmalıdır. Konu tek yönlü olarak değil birçok açıdan tahlil edilmelidir. Çünkü öğrenciler yanlış kurulan bir cümleden ya da maksadını aşan bir ifadeden derin bir şekilde etkilenmektedir. Günümüz dünyasında diğer din ve inançlarla olan ortak yönlerimize vurgu yapmak elbette önemlidir. Fakat misyonerlik gibi çok problemlili bir kavram ile “tebliğ”in aynı şeyler olduğunu ima etmek doğru değildir. Ayrıca böylesi hatalı imalar öğrencilerin düşünce dünyasında kargaşa oluşturabilir ve bunlar çok olumsuz sonuçlar doğurabilir.

Aslında, misyonerlik gibi çok yönlü bir kavramı bir iki paragrafta sığdırmaya çalışmak da doğru değildir. Bizce bu konu ya daha geniş bir şekilde

ele alınmalı ya da bu şekliyle kitaplara hiç girmemelidir. Bunun yerine bu konunun uzmanlarınca öğrencileri daha iyi bilgilendirecek konferans ve paneller düzenlenmelidir. Ayrıca, öğrencilere bu konuyu daha geniş anlatan yardımcı kitap ve dergiler de tavsiye edilmelidir.

Kaynakça

- Arslantürk, Z. (1995). *Sosyal bilimciler için araştırma metod ve teknikleri*. İstanbul: İFAV.
- Aydın, M. & Cilacı, O. (ts.). *İmam-hatip liseleri ikinci devre son sınıflar için dinler tarihi*. Konya.
- Ayverdi, S. (1969). *Misyonerlik karşısında Türkiye*. İstanbul: Turan Neşriyat Yurdu.
- Bayzan, A. R. (2004). *Küresel vaftiz*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Bodur, H. E. (2004). Küreselleşmenin dini alandaki etkisi ve ulus-devlet. *Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 9-25.
- Cilacı, O. (2005). *Hıristiyanlık propagandası ve misyonerlik faaliyetleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Çakır, M. (1966). *Anadolumuz asla Hıristiyan olmayacak misyonerler memleketinize dönünüz*. İstanbul: Bedir Yayınları.
- Din Dersleri II, (1972). İlkokul kitapları, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gündüz, Ş. (2005). *Misyonerlik*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Halidi, M. & Ferruh, Ö. (1998). *İslâm ülkelerinde emperyalizm*. İstanbul: Nun Yayıncılık.
- Harman, Ö. (2004). *Genel olarak misyonerlik, Türkiye’de misyonerlik faaliyetleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Kahraman, A. (1975). *Dinler tarihi*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Karaman, H. (2005). Misyonerlik. <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/makaleler/0234.htm>
- Kocabaş, S. (2002). *Misyonerlik ve misyonerler*. İstanbul: Vatan Yayınları.
- Komasyon. (2002). *Din kültürü ve ahlâk bilgisi VI., VII*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Köylü, M. (2001). *Dinler arası diyalog*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Küçük, A. (2004). *Genel olarak misyonerlik, Türkiye’de misyonerlik faaliyetleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Özden, A. Ü, & Yılmaz, Ö. (2006). *Din kültürü ve ahlâk bilgisi VII*. Ankara: İlke Yayınları.
- Porter, A. (2003). *The imperial horizons of British protestant missions, 1880-1914*. Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Porter, A. (2004). *Religion versus empire?* Manchester and New York: Manchester University Press.
- Sırma, İ. (1993). *Sömürü ajanı İngiliz misyonerleri*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Şahinbaş, M. & Kabakçı, A. (2005). *Din kültürü ve ahlâk bilgisi VII*. Ankara: Tutku Yayınları.
- Tümer, G. & Küçük, A. (1994). *İmam hatip liseleri için dinler tarihi XII*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Uralgiray, Y. (1977). *İslâm âleminde misyonerlik faaliyetleri*. Ankara: Yey.

Perceptions of Turkish Children on the Missionary

*Ahmet Faruk KILIÇ , Assoc. Prof. Dr.**
Sakarya University Theology Faculty

Citation- Kılıç, A. F. (2006). Perceptions of Turkish children on the missionary. *Journal of Values Education-Turkey*, 4 (12), 83-108. © Center for Values Education.

Abstract- The missionary is a fact that exists in Christianity since the early times. It is a religious activity which is in relation with historical, social, political and cultural processes. Because of these relations, in Turkey and in Islamic world missionary is generally accepted not only as an ordinary religious expression. Thus, the explanation of this concept to the children of primary school level seems to be important. This topic is now in the curriculum of "Religious Culture and Knowledge of Ethics" at 7th grade. In the textbooks, knowledge about the concept of missionary has been presented in a few paragraphs. Although it is informative, our study has shown that this information also causes some confusion. Children may think that Islamic teaching or inculcation is also a missionary because of the expressions in the textbooks that stress all kinds of religious spreading activities as missionary. However, missionary and Islamic transmission (*tebliğ*) is different according to Muslim scholars. In this respect, textbooks should be prepared carefully to avoid these kinds of concept confusions.

Key Words- Missionary, Colony, Transmit, Spherical, E.U. Progress.

* **Address for correspondence-** Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ozanlar- Sakarya.
E-Mail- akilic@sakarya.edu.tr